

DUNYO GLOBALLASHUV JARAYONI VA O'ZBEKISTON YOSHLARINING IJTIMOIIY TARMOQLARDAGI MUAMMO VA IMKONIYATLARI

**MAMAYUSUPOVA IRODA
HAMIDOVNA**

*Qo'qon davlat pedagogika institut
tadqiqotchisi*

irodamamayusupova7777@gmail.com

<https://doi.org/10.47689/STARS.university-pp321-325>

Annotatsiya: Ushbu maqolada ijtimoiy tarmoqlardagi muammo va imkoniyatlar hamda dunyo globallashuv jarayoni va O'zbekiston yoshlari masalalari yoritib berilgan. Davlat va jamiyat boshqaruvida ham, biznesni taraqqiy ettirishda ham, umuman, barcha soha rivojida salohiyatli yoshlarning o'rni ochib berildi. Bu jarayonga qarshi kurashni, avvalambor, fuqarolarda g'oyaviy va ma'naviy immunitetni shakllantirishdan boshlash usullari, birinchi navbatda, oilalarda sog'lom ma'naviy muhitni yaratishimiz lozimligi ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: globallashuv, ijtimoiy tarmoq, internet, jamiyat, kashfiyot, intellektual, salohiyat.

Муҳтарам Президентимиз: “Агар фарзандимизга тўғри тарбия бермасак, ҳар куни, ҳар дақиқада унинг юриш-туриши, кайфиятидан огоҳ бўлиб турмасак, уларни илму-ҳунарга ўргатмасак, муносиб иш топиб бермасак, бу омонатни бой бериб қўйишимиз ҳеч гап эмас”, – деб таъкидлаган эдилар

Ёшлар ҳар қандай жамиятнинг ажралмас қисмидир ва глобаллашув даврида, авваламбор, уларнинг муаммолари биринчилардан бўлиб юзага чиқади. Ёшлар тарбияси жуда ҳам мураккаблашиб бораётган бир даврда уларни тўлиқ назорат қилишнинг имкони йўқ. Лекин ҳар бир ота-она, маҳалла-қўй имкони борица ўз фарзандининг қандай ишлар билан шуғулланаётганини, нималар ҳақида ўйлаётганини, нималар хоҳлаётганини назардан қочирмаслиги керак. Ҳар ҳолда уларни кўпроқ илм, спорт, фойдали машғулотларга жалб қилиш ижобий самара беради. Ҳозирги даврда ёшлар тарбияси ҳақида сўз борар экан, XXI аср авлодига интернет ва ижтимоий тармоқлар ҳақида тўхталиб ўтмасликнинг имкони йўқ. Чунки турли хил ижтимоий тармоқлар нафақат ёшларнинг, балки жамиятдаги ҳар қандай фаол инсоннинг доимий эҳтиёжига айланиб улгурди [1. С. 65].

Ҳақиқатан ҳам, ҳозирги жамиятимиздаги энг катта кашфиётлардан бири ижтимоий тармоқлар ёки, умумий айтганда, интернетдир.

Бугунги кунда глобаллашув шароитида дунё мамлакатлари барча соҳаларда, барқарор тараққиёт йўлида ўзларининг ўринларига эга бўлмоқдалар. Албатта, бунда ҳар бир давлатнинг табиий ва иқтисодий омиллари билан бирга,

инсон омили, жумладан, ёш авлодларни тарбиялаш, уларга шарт-шароит яратиш, интеллектуал салоҳиятидан самарали фойдаланиш муҳим. Давлат ва жамият бошқарувида ҳам, бизнесни тараққий эттиришда ҳам, умуман, барча соҳа ривожига салоҳиятли ёшларнинг ўрни бор. Сабаби, улар жамият учун “янги қон” вазифасини ўтайди. Янгидан янги ташаббус ғояларни илгари суриш, замонавий иш юритиш услубларини жорий қилишда ана шу қатлам йигит-қизларинг нуқтаи назари саъйҳаракатлари алоҳида аҳамият касб этади [2. С. 45].

Дунё миқёсида 1,8 миллиард ёш авлод вакиллари бор. Жумладан, Ўзбекистон аҳолисининг деярли ярмидан кўпроғини ёшлар ташкил этади.

Ҳозирги кунда глобаллашув жараёни тез суръатларда ўсиб бомоқда. Бу жараён эса барчамизни огоҳликка чақиради. Глобаллашув яхлит жараённи ўз ичига қамраб олади. “Энг умумий маънода, глобаллашув бир томондан муайян ҳодиса-жараённинг барча минтақалар, давлатлар ва бутун ер юзини қамраб олганини, иккинчи томонидан, уларнинг инсоният тақдирига дахлдор эканини англатади”. Ижтимоий ахлоқнинг шаклланиши тарбия жараёнига, диний тарбияга ҳам асосланади [3. С. 15].

Таҳлилий усуллар бўйича маълумотлар шуни кўрсатадики, XXI аср инсоният тамаддунига ахборот технологиялари ва интеллектуал салоҳият асри сифатида кирди. Бу асрда инсон ақли ва тафаккури ёрдамида ақлбовар қилмас даражадаги техника ва технологиялар яратилди. Айнан мана шу техника ва технологиялар ёрдамида ҳаётнинг барча соҳаларида юксак натижаларга эришилмоқда. Мазкур кашфиётларнинг бири сифатида бугунги кунда бутун дунё томонидан эътироф этилмоқда. Бугунги кунда энг оммалашган интернет тармоғи эса ягона ахборот тарқатувчи манба сифатида ҳозирда жаҳон ақли томонидан эътироф этилмоқда. Айнан мана шу манбадан ҳам ўз ғаразли мақсади йўлида фойдаланувчилар мавжуд. Статистик маълумотларга қараганда, бир кунда дунё аҳолиси бўйича 3,8 миллиард киши интернет тармоғининг турли ижтимоий сайтларидан фойдаланади. Бу эса дунё аҳолисининг 70 фоизи демакдир [3. С. 87]. Шундан 40 фоизини 28 ёшгача бўлган ёшлар, 22 фоизини ўрта ёшлилар, 8 фоизини кексалар ташкил қилади. 28 ёшгача бўлган ёшларнинг 60 фоизи турли ижтимоий тармоқларда, 30 фоизи турли янгиликлар, 10 фоизи эса адашиб, интернетни тушунмасдан фойдаланувчиларни ташкил этади. Бир дақиқада ўртача ҳисобда интернет тармоқларига 45 та хабар, реклама, турли янгиликлар киритилади. Айни мана шу вақт мобайнида эса атиги 5 та қолдирилган хабарлар ўчирилади. Мана шу статистикага қараб бир фикр юришиб кўрайлик: бир дақиқада 45 та хабар қолдирилса, шулардан атиги 5 та хабар ўчирилса, кундалик фойдаланувчи аҳоли ушбу хабарномаларга билиб кирса, кимдир хоҳламасдан, кимдир ўқиган нарсаларидан тўғри хулоса чиқарса, кимдир бу янгилик умуман қизиқтирмаса, яна кимгадир бу нарса қанақадир куч бағишлайди [4. С. 89]. Бу хабарларнинг бири ҳақиқат бўлса, яна бири кимгадир қилинган тўхмат, кимдандир аламини олиш ёки кимгадир берилган текин, фойдасиз маслаҳатлардан иборат. Айнан мана шу интернет тармоқлари орқали тарқалаётган ва ҳамма учун урф бўлаётган маслаҳатлар, йўл-йўриқлар мажмуаси “оммавий маданият” номи остида жаҳон саҳнасида пайдо бўлди.

Оммавий маданият-дунё маданиятларининг қўшилиши, аралашиши, миллий маданиятларнинг секин-асталик билан йўқолиб боришидир. Бир ўйлаб кўрай-

лик, миллий маданият йўқолиб, бутун дунё битта маданиятга бўйсунса, амал қилса, шу маданиятни келтириб чиқарган халқ қаерда қолади, миллат қаерда қолади? Унинг минг йиллик тарихи-чи? Бир қарашда арзимас, эътибор берилмас даражада кўринган бу нарс вақти келиб битта инсон ёки маҳаллага ёхуд шахс тақдирига ва келажагига эмас, балки бутун миллат келажагига, тарихий илдизига урилган болта бўлади.

Афсуски, интернетдан катталардан кўра ёшлар, ўсмирлар кўпроқ фойдаланмоқда. Ҳозирда ёшларимиз китоб, газета, журнал мутолаа қилмай қўйишган. Телевидение, радио орқали бериб бориладиган дунё янгиликлари қизиқтирмай қолди. Чунки янгиликларни ҳеч қандай қийинчиликларсиз интернет тармоқлари орқали кўриш имкони мавжуд. Шу билан биргаликда, бу тармоқ орқали ахлоқий меъёрларга зид, диний ҳамда миллий қадриятларимизга тўғри келмайдиган маълумотлар, тарғиботлар тарқатиляпти. Айнан мана шу тармоқ баъзи ёшлар онгини заҳарлайдиган, одоб-ахлоқини бузадиган қулай восита бўлиб қолмоқда [5. С. 6].

Ижтимоий тармоқлар орқали фикр билдириш ва бунинг ортида мақтов (лайк)ларни қўлга киритишга уриниш бугунги ёшларни тобора ўз домига тортиб, кишиларнинг, хусусан, ёшларнинг маънавиятига, ахлоқига салбий таъсир кўрсатмоқда. Бунинг салбий томони шундаки, фойдаланувчи бундай мақтов (лайк)ларни яна олишни ва кўпайтиришни истайди, шу билан бирга, бундан роҳатланади.

Бу роҳатланиш оқибатида улар виртуал оламга бутунлай шўнғиб, атрофда содир бўлаётган воқеа ва ҳодисаларга бефарқ бўлган ҳолда ташқи дунёдан узиладилар. Ижтимоий тармоқларга боғланиб қолган ёшлар бошқалар билан жонли мулоқотда қийналади, одамови бўлиб қолади, дўстлашишда адашади, бировга ҳамдардлик билдиришга умуман бош қотириб ўтирмайди. Факат ижтимоий тармоқда топган “дўст”ларининг фикри билан иш кўрадиган бўлиб қолади [6. С. 370].

Қолаверса, ёшлар ўртасида интернет тармоғи орқали бир-бирини ҳақорат қилаётганлар, тухмат, бўҳтон, ғийбат қилиб, ҳаттоки жамиятимизга фитна уруғини сочаётганлар ҳам учраб турибди.

Шундай экан, биз бу жараёнга қарши курашни, авваламбор, фуқароларда ғоявий ва маънавий иммунитетни шакиллантиришдан бошлашимиз лозим. Бунинг учун, биринчи навбатда, оилаларда соғлом маънавий муҳитни яратишимиз зарур.

Маҳалла – тарбия ўчоғи. Фарзанд оилада дунёга келиб, биринчи бор ота-онасини таниса, улғайган сайин маҳалладаги одамларни таний бошлайди ва юриш-туриш, одоб-ахлоқ, жамийки ижобий фазилатларни маҳалладан, аниқроғи, ота-оналаридан, қўни-қўшниларида, табаррук отахонлар, дуоғўй онахонлардан ўрганади [7. С. 95].

Инсон ўзининг қандай йўл танлаганидан қатъи назар, унга ёши улуғ кишилар томонидан ҳаётий насиҳат, ўғит сифатида етказиб берилган донолик, ҳикматлар уни муваффақиятсари етаклайди. Шунингдек, катта авлоднинг ҳаётий тажрибаси ва донишманлиги оилаларда бундай ахлоқий меъёрларнинг қарор топишида қўл келади. Кексаларнинг ёшларга қиладиган панд-насиҳатлари уларда тафаккурни шакллантириб, тўғри ҳаётий мақсадни танлаб олишга ёрдам бериши мумкин [8. С. 124].

Жамиятда турли тоифадаги оилалар мавжуд бўлиб, нотўлиқ оила, нотинч оила, жанжалкаш оилада ривожланаётган болалар тарбиясига алоида эътибор бериш мақсадга мувофиқдир. Бундай оилалар билан Маҳалла фуқаролар йиғини қошидаги “Фахрийлар кенгаши” шуғулланиши лозим. Бежизга Мухтарам Президентимиз Ш. Мирзиёев томонидан: “Бир нуронийга ўн нафар ёш” таъмоили асосида маҳаллаларда кекса авлод вакилларига ўзининг бой тажрибалари ва қадриятлари асосида болаларни тарбиялаш вазифаси юклатилмаган.

Бундай оилада катта бўлаётган болалар тарбияси мураккаб бўлади. Чунки боланинг оиласида отанинг ўрни йўқ, ичкиликка ружу қўйган, кунда жанжал, даромад манбаида муаммо ёки отаси билан ажрашган, онаси ва опа-укалари билан яшашга уйи йўқ, муаммолар гирдобига ёш боши билан кириб қолган, ўғрилиқ, фирибгарлик, ёлғон гапириш каби салбий фазилатларнинг ривожланишига сабаб бўлади. Натижада, бундай болаларимизнинг ҳаётда бир мақсади ҳам бўлмайди. Улар бугунги кун билан яшайди.

Маҳалла фаоллари отахон ва онахонлар томонидан бундай оилаларни соғломлаштириш, ёшларимизга касб-ҳунар эгаллашларига қўмаклашиш, айтиқса, мустақил ҳаёт бўсағасига етиб келган ёшларимизни оилага тайёрлаш ҳам энг асосий вазифалар ҳисобланади [9. С. 204].

Натижада, жамиятимизда соғлом, маънавий етук, миллий қадриятлар, урф-одатлар билан тарбияланган фарзандларимиз вояга етади.

Хулоса қилиб айтишимизки, ҳозирги кунда глобаллашув жараёни тез суръатларда ўсиб бормоқда. Бу жараён эса барчамизни огоҳликка чақиради. Глобаллашув яхлит жараённи уз ичига қамраб олади. “Энг умумий маънода, глобаллашув, бир томондан, муайян ҳодиса, жараённинг барча минтақалар, давлатлар ва бутун ер юзини қамраб олганини, иккинчи томондан, уларнинг инсоният тақдирига дахлдор эканини англатади”. Ижтимоий ахлоқнинг шаклланиши тарбия жараёнига, диний тарбияга ҳам асосланади [10. С. 78]. Шундай экан, биз бу жараёнга қарши курашни, авваламбор, фуқароларда ғоявий ва маънавий иммунитетни шакллантиришдан бошлашимиз лозим. Бунинг учун, биринчи навбатда, оилаларда соғлом маънавий муҳитни яратишимиз даркор.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Nodirovna, Khushnazarova Mamura. “Theoretical and methodological basis of training of management personnel in the process of higher pedagogical education”. International journal of social science & interdisciplinary research. ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.04 (2022): 171-177.

2. Akbarovna, Abdullajonova Shaxnoza. “Inclusive education and its essence”. international journal of social science & Interdisciplinary research. ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.01 (2022): 248-254.

3. Adxam Z. (2021). Педагогические факторы формирования чувства Родины на основе национальных и общечеловеческих ценностей у учащихся начальной школы. Среднеевропейский научный вестник, 17, 284-286. <https://doi.org/10.47494/mesb.2021.17.814>.

4. Najmiddinova, Rahimova Feruza. “Pedagogical conditions of improvement of social pedagogical activity of students on the basis of multimedia tools”. International journal of social science & interdisciplinary research. ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.07 (2022): 108-112.

5. Erkinovna, Yuldasheva Malohat. "Development of the cognitive activity of future teachers in innovative educational conditions as a social pedagogical necessity". International journal of social science & interdisciplinary research. ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.04 (2022): 196-199.

6. Abduhafizovna, Melikuziyeva Mavluda, and Yigitaliev Mirzoxid. "Ways to increase the legal knowledge of primary school students". Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3.02 (2022): 124-130.

7. Ключев, Роман Владимирович, et al. «Исследование и анализ показателей надежности отдельных структурных элементов цифровых подстанций». Вести высших учебных заведений Черноземья 1 (2021): 68-79.

8. Umarova M.H. "Ethnic Related Toponyms of The Population in Surkhandarya Region".

9. Nargiza, Yunusalieva. "Social and moral education of students and development of values". Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 10.1 (2022): 300-305.

10. Ксамидовна, Мамаюсупова Ирода. «Основные критерии для разработки программ обучения конфликтологии». Международный журнал социальных наук и междисциплинарных исследований. ISSN: 2277-3630 Импакт-фактор: 7.429 11.06 (2022): 181-184.